

היסטוריה דתי

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שלוש שעות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שמונה נושאים, ועליך לבחור בשניים מהם.

בכל נושא שני פרקים, ועליך לענות על שתי שאלות:

שאלה אחת מן הפרק הראשון — 35 נקודות

שאלה אחת מן הפרק השני — 15 נקודות

סך הכול לנושא — 50 נקודות

(לכל נושא — 50 נקודות; סך הכול — 100 נקודות)

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

שים לב: תלמיד שאושר לו מבחן מותאם יענה על אחת משתי השאלות הראשונות

בכל אחד משני הנושאים שלמד. שתי שאלות סך הכול, לכל נושא — 50 נקודות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתובת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

בשאלון זה שמונה נושאים (1-8). בחר בשני הנושאים שלמדת, וענה על ארבע שאלות סך הכול, לפי ההוראות.

נושא 1 — הפעילות הציונית בארצות האסלאם בימי מלחמת העולם השנייה, והעליות הגדולות מארצות האסלאם בשנים 1948-1967

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:
על אחת מן השאלות 1-2 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 3-4 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 1-2. (35 נקודות)

1. תהליכי שינוי בארצות האסלאם

א. קרא את הקטע שלפניך, וענה על השאלות שאחריו.

תהליכי המודרניזציה הולידו את התנועות הלאומיות בארצות האסלאם, והמדינות הלאומיות שנולדו מהן העמידו [...] את המיעוטים האתניים והדתיים במצב קשה. מה עוד שהמאבק של התנועות הערביות הלאומיות לעצמאות נוהל בעיקר נגד מעצמות אירופה הקולוניאליות, בריטניה וצרפת, ורוב המיעוטים במזרח התיכון ובצפון אפריקה, והיהודים בכללם, זוהו כבני ברית של השליטים האירופים השנואים. במקביל לתמורות בארצות האסלאם, נולדה הלאומיות היהודית והזרם הציוני שלה. זה האחרון נקלע לסכסוך עם הפלסטינים שנתפסו כבשר מְבֹשֶׂרָה של התנועה הלאומית הערבית הגדולה. כלומר, נוצרו התנאים לזהות את היהודים שחיו בארצות האסלאם [...] עם אויבי הלאומיות הערבית.

(מעובד על פי י' צור, "העלייה מארצות האסלאם". בתוך: צ' צמרת וח' יבלונקה [עורכים], העשור הראשון תש"ח-תשי"ח, יד בן צבי, ירושלים, 1997, עמ' 58)

על פי הקטע, **הסבר** כיצד התעוררות הלאומיות השפיעה על עליית יהודים מארצות האסלאם לארץ-ישראל.

על פי מה שלמדת, **הצג** גורם נוסף אחד שהשפיע על עלייה זו.

(17 נקודות)

ב. **הצג** את השינוי שהתרחש בשנת 1953 במדיניות צרפת בנוגע לעליית יהודי תוניסיה.

הסבר מדוע התרחש השינוי. (18 נקודות)

2. יהודי עירק בשנות הארבעים

א. ביוני 1941 התרחש ה"פְּהוּד".

הצג אירוע זה. **הצג** כיצד השפיע על יהודי עירק. **הצג** שתיים מן הדרכים שבהן התמודדו יהודי עירק

עם האירוע ותוצאותיו. (17 נקודות)

ב. **הסבר** שניים מן הקשיים בארגון ההעפלה מעירק בזמן מלחמת העולם השנייה.

הצג שתי דרכים שבאמצעותן ניסו היהודים להתמודד עם קשיים אלה. (18 נקודות) /המשך בעמוד 3/

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 3-4. (15 נקודות)

3. ציין והצג את דפוס העלייה שאפיין את עליית היהודים מלוב בשנים 1949-1952.

הסבר מדוע הוחלט להעלות כך את יהודי לוב לישראל.

4. הסבר אחד מן הגורמים לעזיבת היהודים את מצרים בשנים 1956-1960.

הצג כיצד פעלה הסוכנות היהודית וכיצד פעל הצלב האדום כדי לסייע ליהודים לעזוב את מצרים בשנים אלה.

נושא 2 — "מעיל תשבץ": מפגש התרבויות בין יהדות לאסלאם בימי הביניים

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מן השאלות 5-6 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 7-8 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 5-6. (35 נקודות)

5. יחס הרמב"ם לאסלאם

- א. הרמב"ם התייחס לגזרות השמד בעולם המוסלמי בכמה מאיגרותיו. לפניך קטעים א-ב משתיים מאיגרותיו. קרא את הקטעים, וענה על השאלות שאחריהם.

קטע ב: איגרת השמד

דע שכל השמדות שהיו בזמן החכמים, היו מצווים בה לעבור על המצוות, והיה במ עשיית מעשה. כמו שאמרו בתלמוד שלא יתעסקו בתורה, ולא ימולו את בניהם [...] ואולם זה השמד לא יתחייבו עשיית מעשה, זולת הדיבור בלבד. ואם ירצה אדם לקיים תרי"ג מצוות בסתר – יקיים ואין אשם לו. [...]

כי מעולם לא נשמע כמו זה השמד הנפלא, שאין כופים בו כי אם על הדיבור בלבד. ולא יראה מדברי רבותינו זיכרוןם לברכה שיאמרו ייהרג ואל יעבור ואל יאמר דבר אחד שאין בו מעשה. אבל ייהרג כאשר יחייבוהו לעשות מעשה, או על דבר שהוא מזהר עליו.

(על פי הרמב"ם, מאמר קדוש השם, מעובד על פי דפוס ליפסיא 1860. מתוך: <http://www.daat.ac.il>)

קטע א: איגרת תימן

דעו שה' השליכנו בגלל חומרת עוונותינו בתוך האומה הזאת, כוונתי לאומת ישמעאל, המזיקה לנו והלומדת בעמקות כיצד להרע לנו ולשנוא אותנו. [...] לא קמה על ישראל אומה שהזיקה לנו יותר ממנה ושהגדילה להשפילנו, להפחית בערכנו ולחזק את השנאה לנו כמותם. [...] למרות שסבלנו מהשפלתם, משקריהם ומכזביהם מה שאין ביכולת אנוש לסבול. [...] וכפי שלימדונו החכמים זיכרוןם לברכה, שנסבול את שקרי ישמעאל וכזביו בשמיעה ובשתיקה [...] למרות כל זאת, אין אנו ניצולים מרוב רעתם ולחצם בכל עת, אלא כל אימת שאנו סובלים ומעדיפים לחיות עימם בשלום, הם מעוררים לנו קרבות ומלחמות [...].

(מתוך: "איגרת תימן". בתוך: מ' פרנקל [עורכת], מעיל תשבץ, משרד החינוך, האגף לתכנון, לפיתוח תוכניות לימודים, תשס"ח, עמ' 72)

- בנוגע לכל אחת מן האיגרות שלפניך, הצג את התיאור שתיאר הרמב"ם את רדיפות האסלאם את היהודים. הסבר מה היה עשוי לגרום להבדל בין שתי האיגרות בתיאור שתיאר הרמב"ם. (20 נקודות)

- ב. הרמב"ם טען שדת האסלאם אינה עבודה זרה. על פי מה שלמדת, הסבר באמצעות שתי דוגמאות כיצד הוכיח זאת. (15 נקודות)

6. היהודים בעולם האסלאם

א. לפניך קטע ממכתב שכתב אחד ממנהיגי ישיבת פומבדיתא במאה העשירית. המכתב נמצא בגניזת קהיר. קרא את הקטע, וענה על השאלות שאחריו.

ובכל זאת המחלוקת שיש בישיבה נְדָכְיִנוּ וּשְׁחָנוּ עד עפר, ואין לנו רשויות שיבוא מהם לחם חוקנו כי חרבו. ואשר נותרו הוצרכנו אנחנו לצאת אליהם אחר שהיו גדולי הישיבה שופטים יוצאים ברשויותינו, וגם הקרקעות שהיו לנו חרבו ואבדו באותן השנים הרעות שעברו עלינו, אפסו כספינו וקרקעותינו ונשתפכנו כאבני קודש בראש כל חוצות ונתנו מחמדינו באוכל להשיב נפשנו ולא נשתייר לנו זולתי כתבי אבותינו ולא נתן אלוקינו למוט רגלנו ותחס עינו עלינו משחתינו [מלהשחית אותנו] ויתן לנו נפשנו לשלל. ובכל הקורות אותנו לא עזבנו אורחות אבותינו והגינו בתורתו מתוך דוחק.

(כתב יד מגניזת קהיר: Oxford: MS heb. f.34/39, לקוח מן האתר: <https://fgp.geniza.org>)

על פי הקטע ועל פי מה שלמדת, **הצג** את המשבר בשיטת הרשויות.

הצג שניים מן הקשיים שהוא יצר.

(17 נקודות)

ב. על פי מה שלמדת, **הסבר** כיצד ניסו מנהיגי הישיבות לשפר את המעמד של הישיבות בסוף המאה העשירית

ובראשית המאה ה־11. (18 נקודות)

פרק שני

ענה על **אחת** מן השאלות 7-8. (15 נקודות)

7. מחברים יהודים רבים בארצות האסלאם כתבו גם בשפה העברית וגם בשפה הערבית.

הצג דוגמה לשימוש בכל **אחת** מן השפות (סך הכל – שתי דוגמאות).

הסבר בנוגע ל**כל אחת** מן הדוגמאות, מדוע בחרו לכתוב בשפה העברית או בשפה הערבית.

8. **הצג שתי** סיבות לנטישה ההדרגתית של היהודים את עבודת האדמה לטובת העיסוק במלאכות לאחר עליית האסלאם.

הסבר מדוע בעלי המלאכה היהודים לא נחשבו מעמד חברתי לעצמו.

נושא 3 — קהילת יהודי קרקוב

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מן השאלות 9-10 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 11-12 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 9-10. (35 נקודות)

9. שגשוג ושבר בקהילת יהודי קרקוב

א. לפניך ציטוט המובא במאמרה של יעל פלד. קרא את הציטוט וענה על השאלות שאחריו.

בימים ההם עלו יהודי קרקא מעלה מעלה בתורתם ובחוכמתם, במסחרם ובמספרם, במלאכת ידם ובכל מעבדם [...] קרקא עלתה במאה ה־17 למרום קץ דעת התלמוד ותהי לעיר ואם בישראל.
(על פי פ"ה וועטשטיין. בתוך: י' פלד, קרקוב היהודית — 1939-1943, בית לוחמי הגטאות והוצאת הקיבוץ המאוחד, 1993, עמ' 16)

על פי הקטע, ציין שני תחומים שבהם בא לידי ביטוי השגשוג של קהילת יהודי קרקוב עד חלוקת פולין בסוף המאה ה־18.

על פי מה שלמדת, הצג את השגשוג בתחומים אלה.

על פי מה שלמדת, הסבר את הרקע ההיסטורי לשגשוג זה.

(17 נקודות)

ב. הצג כיצד פגעו הנאצים ביהודים בשניים מן התחומים שבהם שגשגה קהילת יהודי קרקוב, לאחר כיבוש קרקוב ועד הקמת הגטו בעיר.

הצג שתי דרכים שבאמצעותן התמודדו היהודים עם הפגיעה בתחומים אלה (דרך התמודדות אחת לכל אחד מן התחומים).

(18 נקודות)

10. ה"צנרשאפט"

א. "צירוף ייחודי של רקע, חינוך, אופי ונסיבות יצר מצב מיוחד שבו הפכו צעירות אלו [רוחקה ושתי הרבקות] למנהיגות". (י' באומל תידור, "רוחקה ושתי הרבקות: מנהיגות קבוצת ה'צנרשאפט' בפלשוב", הספרייה הווירטואלית של מטח)

הסבר קביעה זו על פי הרקע ההיסטורי של אחת ממנהיגות ה"צנרשאפט": רבקה אנגלרד, רבקה הורוביץ או רחל שנצר.

בחר במנהיג יהודי מארגון אחר, שפעל בקרקוב בתקופת השואה, והסבר מדוע, לדעתך, אפשר לטעון שהוא נהיה מנהיג בגלל נסיבות דומות. בתשובתך התייחס לשניים מן הרכיבים המודגשים במובאה שלפניך.

(20 נקודות)

ב. הצג שני מאפיינים המשותפים לקבוצת ה"צנרשאפט" ולקבוצות תמיכה אחרות שפעלו בתקופת השואה.

הצג שני מאפיינים ייחודיים לקבוצת ה"צנרשאפט". (15 נקודות) /המשך בעמוד 7/

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 11-12. (15 נקודות)

11. **הצג** שני גורמים שמנעו מן הנוער בקרקוב להצטרף לשורות הלוחמים לאחר הגירוש באוקטובר 1942. **הצג** שתיים מן המטרות של אלה שבחרו להצטרף למרד. לדעתך, האם אלה שהצטרפו למרד השיגו את מטרותם? נמק את דעתך על פי עובדות היסטוריות.
12. היהודים בגטו קרקוב נאבקו על הלחם, על העבודה, על התקווה. **הצג** את המאבק על הלחם ואת המאבק על העבודה בגטו קרקוב. **הצג** שתי דוגמאות ל**כל אחד** משני המאבקים האלה בקרקוב. במסגרת המאבק על התקווה נערכה בגטו פעילות תרבותית. **הסבר** את התפקיד של הפעילות התרבותית מנקודת מבטם של היהודים, ואת תפקידה מנקודת המבט של הגרמנים.

נושא 4 — מלחמת העצמאות

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מן השאלות 13-14 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 15-16 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 13-14. (35 נקודות)

13. ירושלים בירת ישראל

א. לפניך קטע מנאום שנשא ראש הממשלה דוד בן גוריון במליאת הכנסת ב-13 בדצמבר 1949, בדיון שבו הוחלט להעביר את הכנסת ואת משרדי הממשלה לירושלים. קרא את הקטע, וענה על השאלות שאחריו.

כידוע לכם החליטה בינתיים עצרת האו"ם ברוב גדול על שימת ירושלים תחת משטר בין-לאומי כגוף נפרד. החלטה זו לא ניתנת לביצוע בשום אופן, ולו רק בגלל התנגדותם הנמרצת והנחרצת של תושבי ירושלים. יש לקוות שעצרת האו"ם תתקן במשך הזמן [את] השגגה [הטעות] שיצאה הפעם מפי הרוב, ולא תנסה כלל להטיל משטר של כפייה על עיר הקודש.

אנו מכבדים ונכבד רצון כל המדינות המעוניינות בחופש פולחן וגישה חופשית למקומות הקדושים והרוצות להבטיח [את] הזכויות הקיימות ביחס למקומות הקדושים והבניינים הדתיים בירושלים. התחייבותנו לשמור על זכויות אלה עומדת בתוקפה ונמלא אותה בנפש חפצה, אם כי לא נוכל לתת יד להפרדת אונס של ירושלים, המקפחת ללא הכורח והצדקה זכות היסטורית וטבעית כאחת של העם השוכן בציון. מאז כינון הממשלה הזמנית העמדנו [את] הדאגה לשלומה, ביטחונה וחיזוקה הכלכלי של ירושלים במרכז דאגותינו. בסערת המלחמה, כשירושלים הייתה נתונה במצור, היינו נאלצים לקבוע זמנית [את] מושב הממשלה בקריה, על יד תל אביב, אולם למדינת ישראל הייתה ותהיה רק בירה אחת – ירושלים הנצחית. כך היה הדבר מלפני שלושת אלפים שנה, וכך זה יהיה, כפי שאנו מאמינים – עד סוף כל הדורות.

(דברי הכנסת, כ"ב בכסלו תש"י, 13/12/1949, ארכיון הכנסת)

על פי מה שלמדת, הצג את החלטת האו"ם בעניין ירושלים מתחילת חודש דצמבר 1949.

הסבר נימוק אחד של שר החוץ משה שרת שטען שיש לקבל את החלטת האו"ם.

על פי הקטע, הסבר שניים מן הנימוקים של בן גוריון להתנגד להחלטה.

(20 נקודות)

ב. בן גוריון טען בדבריו שהממשלה הזמנית העמידה את הדאגה לירושלים במרכז דאגותיה.

הצג שלוש דוגמאות לפעולות שעשתה הממשלה הזמנית לטובת העיר ירושלים ותושביה. (15 נקודות)

14. התמוטטות החברה הערבית בארץ-ישראל

א. לפניך קטע מן הספר "קוממיות ונַפְּהָה" מאת יואב גלבר. קרא את הקטע, וענה על השאלות שאחריו.

התמוטטות הפלסטינים התרחשה בשעה שבריטניה עדיין הייתה הריבון בארץ-ישראל. לבריטים עדיין היו בארץ ומסביב לה כוחות אוויר וקרקע מספיקים למנוע את מתקפת ההגנה אילו רצו להפעילם. ואולם הבריטים דחו את פנייתו של עבדאללה [מלך ירדן] להתיר ללגיון [הירדני] להגן על הכפרים הערביים ורמזו לו, כי אם יפזר את כוחו בכפרים לא יוכל להשתלט על חלקה הערבי של הארץ בתום המנדט. הבריטים גם הזהירו את מדינות ערב האחרות מפני כל ניסיון של פלישה מוקדמת לארץ, לפני תום המנדט, כדי לבלום את המתקפה היהודית על הפלסטינים ועל צבא הליגה. קניגהאם [הנציב הבריטי] איים להפעיל כוח אווירי נגד כל כוח צבאי שיתרכז על גבול ארץ-ישראל או יחצה אותו לפני סיום המנדט. העמדה הבריטית לא נבעה, חלילה, מאהדה כלשהי ליישוב ולמלחמתו, אלא באה להכשיר את הקרקע להשתלטות עבדאללה על החלק הערבי של ארץ-ישראל בתום המנדט ולפגוע ביכולת הפלסטינים להתנגד לה.

(י' גלבר, קוממיות ונכבה, דביר, 2004, עמ' 182)

על פי הקטע, **הסבר** את המדיניות של הבריטים בנוגע לפלישה של מדינות ערב לארץ-ישראל לפני תום המנדט.

על פי הקטע, **הצג** כיצד מדיניות זו באה לידי ביטוי בשני צעדים שנקטו הבריטים.

(15 נקודות)

ב. על פי מה שלמדת, הסבר ארבעה גורמים להתמוטטות החברה הערבית-פלסטינית בארץ-ישראל בזמן מלחמת

העצמאות: שני גורמים בתקופה הראשונה של המלחמה (עד ה-14 במאי 1948) ושני גורמים בתקופה השנייה של

המלחמה (אחרי פלישת צבאות ערב). (20 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 15-16. (15 נקודות)

15. הצג שני מבצעים שנערכו במסגרת תוכנית ד'.

הסבר שני גורמים להצלחת המבצעים שנערכו במסגרת תוכנית ד' (תוכל להסביר את ההצלחה של כל מבצע מן המבצעים

שהצגת בנפרד או את הצלחת תוכנית ד' באופן כללי).

16. בהיסטוריוגרפיה הציונית ניתנו למלחמת העצמאות כינויים אחדים ובהם מלחמת השחרור ומלחמת הקוממיות.

הצג טיעון אחד בעד השימוש בכל אחד מן הכינויים האלה (סך הכול – שני טיעונים).

הסבר מדוע כל אחד מן הכינויים האלה אינו מדויק מבחינה היסטורית.

נושא 5 — אל מול עולם חדש: לבטים ומגמות בעידן האמנציפציה

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מן השאלות 17-18 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 19-20 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 17-18. (35 נקודות)

17. יהודי החצר

א. הצג את מעמדם החוקי, את מעמדם החברתי ואת תפקידיהם של יהודי החצר.

הצג דילמה אחת של יהודי החצר. (18 נקודות)

ב. הצג שני מקורות ראשוניים (מקורות כתובים או חפצים) המלמדים על אורח החיים של יהודי החצר.

הסבר מה אפשר ללמוד מכל אחד מן המקורות האלה על אורח החיים של יהודי החצר.

(17 נקודות)

18. משה מנדלסון — בן בית בשני עולמות

א. קרא את שני הקטעים שלפניך — האחד ממכתב שכתבה אשתו של מנדלסון, והאחר ממחקר על חייו של

מנדלסון — וענה על השאלות שאחריהם.

בהיותו כבר נשוי, כאשר ביקרו אותו חבריו ביום שישי לפנות ערב, היה מנדלסון מתנצל כשעה לפני שקיעת החמה ומכריז: "גבירותי ורבותי! אני סר אל החדר הסמוך רק כדי לקבל את פני השבת, ובמהרה אצטרף אליכם [...]". פעם כתב ללסינג: "מחר שבת ולכן לא אוכל לבוא אליך... אם אתה שאינך מחויב לשמור על השבת, יכול, אנא בוא לכאן".

(ע' אילון, רקוויאם גרמני, דביר, 2004, עמ' 43)

בע"ה בערלין עש"ק [ערב שבת קודש], "ג תמוז תקל"ז [1777] למשה היקר שלום!

אני מקווה שתקבל את מכתבי כשאתה בקניגסברג שמח וטוב לב. אנו כולנו, תודה לאל, בקו הבריאות וליבנו טוב... כיצד עובר עליי הזמן? [...] שתינו קפה וריכלנו על הלהקה הצרפתית והלהקה הגרמנית. כולם טענו שמי שנותן לשחקנים עלובים כל כך למצוא חן בעיניו – ראוי לכך. ומה אתה חושב עשינו אחרי הקפה, משה היקר? אנו הנשים הפתיות הלכנו לקומדיה הצרפתית, והגברים הלכו ללהקה הגרמנית. והמצחיק הוא שכולנו נהנינו. אני אפילו אעשה מאמץ ללכת לשם עם הילדים, ואני מאמינה שזה יועיל מאוד לילדינו. ברענדל הבינה את עלילת הקומדיה ורייקל תעשה מאמץ עכשיו ללמוד ולהבין, ולפחות היום היא יושבת כספר צרפתית בידיה.

(בתוך: ע', אטקס [עורך], אל מול עולם חדש, האוניברסיטה העברית בירושלים והאגף לתוכניות לימודים במשרד החינוך, תשס"ה, עמ' 43)

על פי הקטעים ועל פי מה שלמדת, הסבר את ההתמודדות של מנדלסון עם המתח בין שני העולמות.

בתשובתך התבסס על שלוש דוגמאות. (17 נקודות)

ב. הצג שלוש סיבות להתערערות האיזון בין שני העולמות, שדגלו בו מנדלסון ובני חוגו, לאחר זמן קצר בלבד.

הסבר דרך אחת שהציע הרש"ר הירש כדי לשמור על האיזון בין שני העולמות לאורך זמן.

(18 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 19-20. (15 נקודות)

19. בחר בשניים מן האישים האלה:

— נפתלי הרץ וייזל

— החתם סופר

— יהודה לייב גורדון (יל"ג)

ציין באילו אישים בחרת. בנוגע ל**כל אחד** מהם **הצג** את הרקע ההיסטורי לפעילותו.

הסבר כיצד הוא הציע להתמודד עם אתגרי תקופתו. בתשובתך התבסס על עובדות היסטוריות.

20. **הסבר** את התהליך שבעקבותיו צמחה התנועה הלאומית היהודית במערב אירופה ואת התהליך שבעקבותיו היא צמחה

במזרח אירופה.

הסבר את ההבדל בין הלאומיות הציונית ובין הלאומיות האוטונומיסטית שהציע שמעון דובנוב.

נושא 6 — תולדות ארצות הברית

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מן השאלות 21-22 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 23-24 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 21-22. (35 נקודות)

21. ההגירה לארצות הברית

א. קרא את הקטע שלפניך מדברי המייסדים של הארגון היהודי "ברית חינוך", וענה על השאלות שאחריו.

[...] אנחנו חייבים ללמד את בן המהגרים לשמור על בריאותו, כדי שיהיה חזק מבחינה גופנית. לאחר מכן עלינו להעניק לו את השליטה בשפה האנגלית. כדבר שלישי עלינו להעניק לו חינוך אינטלקטואלי, ככל שמרשה הזמן המוגבל העומד לרשותו. ואז אנחנו צריכים ללמד את הילד כיצד לשחק, ועלינו ללמד אותו את החובות והזכויות של אזרח אמריקני. כל הדברים הללו כלולים בחינוך ההולם לבן המהגרים. [...] עליו להיפטר ממוזרויות בלבוש, בדיבור ובהתנהגות. מוזרויות המרחיקות מעליו את שכניו. למשל יש לבטא את האנגלית בבירור ובבהירות. מבטא אנגלי רע, אף שהוא שולי כשלעצמו, עלול להיות אבן נגף בדרכו של צעיר המבקש להתקדם. כובעים אין לחבוש כלל. צריך לעזור ליהודי להפוך חלק מהקהילה [האמריקנית]. רוב הדברים הם אומנם מנהגים חיצוניים בלבד, אך באמצעותם אפשר להגיע לתוצאות.

(י' פלורסהיים, תולדות ארצות הברית, מרכז זלמן שזר, 2008, עמ' 19)

על פי הקטע, **הצג** את המטרה של מייסדי "ברית חינוך" בקליטת המהגרים היהודים.

הסבר מדוע נוסדו בארצות הברית ארגונים לקליטת מהגרים.

הצג שתי דוגמאות ל"מחיר" של תהליך הקליטה שרצו לקדם אנשי "ברית חינוך".

(15 נקודות)

ב. **הצג** הבדל אחד בין המהגרים היהודים בגל ההגירה הראשון לארצות הברית (1607-1880) ובין המהגרים היהודים

בגל ההגירה השני (1880-1924).

הסבר את המתח שיצר הבדל זה. (10 נקודות)

ג. **הצג** שלושה הבדלים אחרים, שאינם קשורים ליהודים, בין המאפיינים של גל ההגירה הראשון ובין המאפיינים של

גל ההגירה השני. (10 נקודות)

22. מדיניות החוץ של ארצות הברית

א. הסבר שתי סיבות לחשדנות ששִׁרְרָה בין ארצות הברית ובין ברית המועצות בשנות הארבעים והחמישים של המאה ה-20.

הצג שני אירועים היסטוריים שבהם בא לידי ביטוי המתח בין הגושים עד שנת 1970. (15 נקודות)

ב. בשנת 1971 אמר הנשיא ניקסון כי "העולם הדר־קוטבי הנוקשה של שנות הארבעים והחמישים מְפַנָּה את מקומו לטובת עידן חדש וגמיש יותר של דיפלומטיה רב־קוטבית".
(י' פלורסהיים, תולדות ארצות הברית, מרכז זלמן שזר, 2008, עמ' 208)

הסבר כיצד התהליך שתיאר ניקסון בא לידי ביטוי בפעולה אחת במדיניות החוץ של ארצות הברית בשנות השבעים של המאה ה-20. (10 נקודות)

ג. הסבר שתי סיבות לניצחון של ארצות הברית במלחמה הקרה בשנות התשעים של המאה ה-20. (10 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 23-24. (15 נקודות)

23. הצג הבדל אחד גאוגרפי או כלכלי בין מדינות הצפון ובין מדינות הדרום בארצות הברית. הסבר כיצד הבדל זה הוביל לפיצול ביניהן.

הצג שתי סיבות לביטחון של מדינות הדרום שהן ינצחו במלחמת האזרחים. הצג שתי סיבות לביטחון של מדינות הצפון שהן ינצחו במלחמה הזאת.

24. הצג שלושה גורמים מתחומים שונים שסייעו להתפתחות המהירה של כלכלת ארצות הברית לאחר מלחמת האזרחים. הסבר כיצד אחד מן הגורמים שהצגת גם יצר קושי עבור הפועלים הפשוטים.

נושא 7 — יפן המודרנית

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מן השאלות 25-26 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 27-28 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 25-26. (35 נקודות)

25. מלחמת רוסיה-יפן

לפניך קריקטורה שפורסמה בעיתון "ברוקלין איגל" בתאריך 17 בפברואר 1904, בזמן מלחמת רוסיה-יפן.

עיין בקריקטורה, וענה על השאלות שאחריה.

(bklyn.newspapers.com)

א. על פי מה שלמדת, הצג שניים מן המהלכים של יפן במלחמה נגד רוסיה בשנת 1904.

הסבר כיצד אחד מן המהלכים שהצגת בא לידי ביטוי בקריקטורה. בתשובתך התייחס לשני רכיבים בקריקטורה. (15 נקודות)

ב. לדעתך, איזו מלחמה הייתה משמעותית יותר עבור יפן — מלחמת רוסיה-יפן (1904-1905)

או מלחמת סין-יפן הראשונה (1894-1895)?

נמק את תשובתך באמצעות עובדות היסטוריות הנוגעות להבדלים בין המלחמות (שני הבדלים). (20 נקודות)

26. יפן במלחמת העולם הראשונה

- א. **הצג את המניע** של יפן להצטרף למלחמה בחזית בסין ואת המניע להצטרפותה בחזית בסיביר.
הצג את המטרות שיפן השיגה בחזית בסין ואת המטרות שלא הצליחה להשיג.
הצג את המטרות שיפן השיגה בחזית בסיביר ואת המטרות שלא הצליחה להשיג.
(18 נקודות)
- ב. **יפן השתתפה בוועידת השלום בפריז שנערכה בסיום מלחמת העולם הראשונה.**
הצג שני הישגים של יפן בוועידה.
הסבר מדוע למרות ההישגים, הרגישו היפנים שמעמדם אינו שווה למעמדן של מעצמות המערב.
(17 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 27-28. (15 נקודות)

27. **הצג את שתי המטרות של משלחת איוקורה.**
הסבר אם הושגה כל אחת מן המטרות עד סוף המאה ה־19.
28. **הצג שניים מן הגורמים שהביאו את יפן לתקוף את ארצות הברית בפרל הארבור (בדצמבר 1941).**
הסבר שתיים מן ההשפעות של תקיפה זו על חזית המזרח הרחוק במהלך מלחמת העולם השנייה.

נושא 8 — סין המודרנית

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:
על אחת מן השאלות 29-30 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 31-32 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 29-30. (35 נקודות)

29. התקוממויות עממיות בסין

א. במאה ה-19 פרצו בסין מרד הטאי־פינג ומרד הבוקסרים.

הצג את שתי המרידות.

לדעתך, איזה מרד היה משמעותי יותר לסין? נמק את דעתך על פי עובדות היסטוריות.

בתשובתך התייחס להשפעה של כל אחת מן המרידות על סין בטווח הקצר ובטווח הארוך. (20 נקודות)

ב. **הצג את הגורם להפגנה בכיכר טיין אן מן בשנת 1989.**

הצג שלושה שלבים במהלך ההפגנה.

(15 נקודות)

30. סין בשנות החמישים והשישים

א. קרא את הקטע שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ההתערבות [של סין בקוריאה] באה בעקבות תחושת איום חזקה שנוצרה בתודעת מנהיגי סין, ובעקבות תחושתם שהם חלוצי האידאולוגיה הסוציאליסטית.

(מעובד על פי א' שי, ממלחמת האופיום עד יורשי מאו, זמורה ביתן, 1990, עמ' 124)

על פי הקטע ועל פי מה שלמדת, **הסבר שני** שיקולים של סין הקומוניסטית להתערב במלחמת קוריאה. לדעתך, האם ההתערבות של סין במלחמת קוריאה הועילה לסין או פגעה בה? נמק את דעתך על פי עובדות היסטוריות. בתשובתך התייחס לשתיים מן ההשפעות של ההתערבות של סין במלחמה. (20 נקודות)

ב. **הסבר שתיים** מן הסיבות לקרע בין סין ובין ברית המועצות בשנות החמישים והשישים של המאה ה-20.

הצג שלושה דוגמאות לקרע זה.

(15 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 31-32. (15 נקודות)

31. אהרן שי מתאר בספרו "ממלחמת האופיום עד יורשי מאו" את ראשית תקופת הרפובליקה הסינית במילים האלה:
"לכאורה נמשכה עתה עגלת הרפובליקה הסינית החדשה בידי שני סוסים אבירים [...] למעשה, דהרו השניים כל אחד לעבר יעדיו ושאיפותיו".
(א' שי, ממלחמת האופיום עד יורשי מאו, זמורה ביתן, 1990, עמ' 63)

הצג מי היו "הסוסים האבירים" שמשכו את עגלת הרפובליקה הסינית באותה התקופה.
הסבר את ההבדל המהותי בין התפיסה של כל אחד מהם בנוגע לרפובליקה הסינית בראשית דרכה.

32. **הצג שלושה** ביטויים של מעורבות ארצות הברית ובריטניה בסין בזמן מלחמת העולם השנייה.

בהצלחה!